

Doornroosje wakker gekust

Ontdekkingsreis door een stinzenplantenparadijs

Tekst: Willem van Riemsdijk

Foto's: Trudy van Riemsdijk-Zandee

In het voorjaar van 2012 gingen we op ontdekkingsreis langs plaatsen met veel stinzenplanten zoals Dickninge (De Wijk), Dekemastate (Jelsum), Martenastate (Cornjum), Martenatuin (Franeker), Philippusfenne (Kollum), de kerkhoven in Stiens en Ternaard en de Weem in Warffum. We hadden gelezen dat er op het kerkhof in Stiens veel Holwortel zou voorkomen. Vlakbij het centrum van Stiens gluurden we door een houten schutting en zagen stinzenplanten bloeien in een geheimzinnige tuin met grote bomen. Na een omtrekkende beweging bleek de tuin te horen bij een negentiende-eeuws doktershuis dat al twee jaar te koop stond. We waren nieuwsgierig naar de tuin en maakten dus een afspraak met de makelaar.

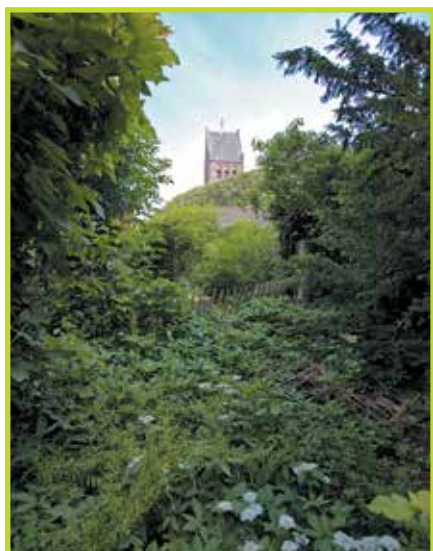

Willem tussen de Japanse duizendknoop

Het liet ons niet meer los. In de zomer van 2012 besloten we om het geheel nieuw leven in te blazen.¹⁾ De compleet verwilderde tuin had het sprookjesachtige karakter van de tuin van Doornroosje en was maar beperkt toegankelijk. Het bleek een zogenaamde slingertuin, in 1868 ontworpen door tuinarchitect Gerrit Vlaskamp. In de tweede helft van de negentiende eeuw ontwierp hij veel tuinen in Friesland, waarvan er relatief weinig over zijn.²⁾

Onder: De verwilderde tuin met zevenblad.

Rechts: Bloeiende sneeuwkllokjes en winterakonieten

Willem en Trudy van Riemsdijk in hun paradijs (Foto: Marcel van Kammen)

Ontdekkingsreis in eigen tuin

Het interessante van terreinen met uitbundige stinzenflora is dat elke plek weer anders is. Variatie in grondsoort, geschiedenis, bomenbestand en het gevoerde beheer zijn mede bepalend voor de huidige situatie. Na onze ontdekkingsreis langs de verschillende terreinen volgde de continue ontdekkingsreis door onze eigen tuin. Al snel was duidelijk dat er een behoorlijk aantal soorten in voorkwam, zoals winterakoniet, bonte krokus (*Crocus vernus*),

sneeuwkllokje, holwortel, daslook en diverse soorten narcissen. Bij de revitalisering van de tuin waren er twee belangrijke uitgangspunten: zoveel mogelijk herstel van de oude padenstructuur en het beheer, gericht op het optimaliseren van de stinzenflora. In 2012 bonden we eerst de strijd aan met de Japanse duizendknoop, bramen, groot hoefblad, berenklauw en de opslag van bomen. Inmiddels zijn deze voor ons doel ongewenste planten nagenoeg uit de tuin verdwenen

Holwortel en bosanemoon

Wit hoefblad

en is de padenstructuur hersteld. De tuin bestaat uit een paar grote perken van verschillende vorm met een interessant reliëf, waar tussen- door de paden slingeren. De tuin is omzoomd door bomen, heeft een aantal oude hoogstamvruchtbomen en bezit een majestueuze Kaukasische vleugelnoot. Deze boom is in de jaren zeventig omgewaaid, door zijn takken gezakt en weer uitgegroeid over de hele lengte van de oorspronkelijk rechtopstaande stam. Na het werk aan de structuur van de tuin zijn er weer mooie zichtlijnen ontstaan, o.a. het uitzicht op de mooie, oude kerktoren van Stiens.

De planten die tot de stinzenflora worden gerekend zijn over het algemeen bol-, knol- en wortel- stokplanten die van nature niet in de omgeving van de tuin voor- komen en vaak vroeg in het jaar bloeien. Diverse auteurs definiëren

het begrip stinzenflora enigszins verschillend waardoor er verschil- len zijn welke planten men wel of niet tot de stinzenflora rekent. Omdat de stinzenplanten per defi- nitie niet in de directe omgeving in het wild voorkomen moeten deze

Rechts: Bloeiende
bostulp

Onder: Gele anemoon
met op de achtergrond
longkruid en holwortel

planten ooit zijn geïntroduceerd. Deze introductie kan lang geleden of meer recent zijn gebeurd. Bij relatief jonge begroeiingen wordt het resultaat nog sterk bepaald door de oorspronkelijke aanplant, bij oudere terreinen speelt verwildering een steeds grotere rol. De stinzenflora gedijt het best bij een constant beheer op relatief rijke, niet te droge gronden met een goede bodemstructuur. Massaal bloeiende stinzenbegroeiingen zijn een fascinerend gezicht, zoals 'alpenweiden' vol bloeiende krokussen, bossen vol wilde hyacint of een veld met lenteklokjes. Het is dan ook goed te begrijpen dat deze soorten al vroeg zijn geïntroduceerd in landgoederen en tuinen, met als ideaalbeeld de eeuwigdurende lente.³⁾

Gunstige omstandigheden scheppen

Onze uitdaging is het om op de relatief kleine schaal van de tuin (ca. 2500 m²), toch een indrukwekkende stinzenflora tot stand te brengen. Maar hoe krijg je dat zo goed mogelijk voor elkaar? Omdat stinzenplanten het best gedijen op een relatief rijke bodem krijg je stikstof-

Wilde hyacint met driekantig look

minnende soorten als zevenblad, kleeftkruid, fluitenkruid en brandnetel er gratis bij.

Sneeuwkllokjes en winterakonieten hebben daar weinig last van omdat ze deze planten te vlug af zijn maar latere soorten zijn slecht zichtbaar tussen de ruige begroeiing en de planten kunnen zich minder goed ontwikkelen.

De meeste stinzenplanten kunnen echter prima gedijen bij een lager

stikstofniveau, wel moet de beschikbaarheid van kalium en fosfaat voldoende zijn voor een optimale ontwikkeling. De groeiomstandigheden voor brandnetel en zevenblad worden dan al iets ongunstiger. Op een gunstige standplaats kan ook daslook uitgroeien tot een dichte begroeiing waardoor andere stinzenplanten geen kans meer krijgen. De meeste stinzenplanten kunnen zich bij optimale omstandigheden vrij snel uitbreiden via vegetatieve vermeerdering en verspreiding van zaden. Dit proces kan worden versneld door de groeiomstandigheden te verbeteren, door zaad te verzamelen en uit te strooien en door bollen op te graven (in eigen tuin) en elders weer uit te planten. Langdurige verwaarlozing van een terrein op kleigrond leidt meestal tot teveel voedselrijkdom, dat was dus bij ons ook het geval. We hebben ervoor gekozen om de vegetatie na de bloei en zaadzetting

Lenteklokken tussen de krokussen

Wat later in het voorjaar bloeit daslook

Longkruid

van de stinzenplanten minimaal twee maal per jaar te maaien en het maaisel af te voeren. Dit zal de voedselrijkdom langzaam verminderen. Om dit proces te versnellen en ook om de bodemstructuur te verbeteren is de grond de eerste twee jaar na de eerste maaibeurt afgedekt met een dunne laag gehak-

seld koolzaadstro en is er daarna Phacelia gezaaid, dat aan het begin van de herfst is afgemaaid en afgevoerd.

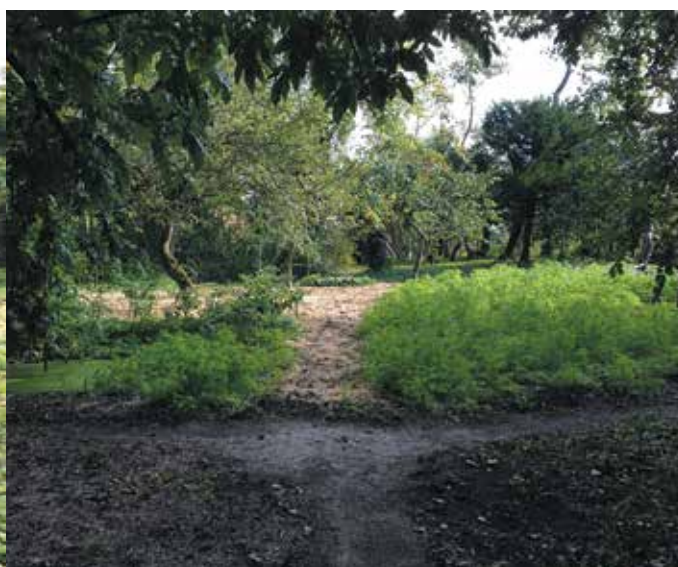
Ontwikkelingen

In de loop van de tijd hebben we steeds meer soorten ontdekt en dankzij het beheer hebben ze zich

verder ontwikkeld en uitgebreid. De sneeuwkllokjes slingeren zich door vrijwel de hele tuin heen. Om dit fraaie effect verder te versterken hebben we verbindingen gemaakt tussen goed ontwikkelde plekken door het planten van bolletjes die elders in de tuin zijn opgegraven of opgeraapt. Als de sneeuwkllok-

Willem aan het maaien

Phacelia met koolzaadstro

Piramidevogelmelk

jes erg dicht komen te staan komt een deel van de jonge bolletjes op het grondoppervlak te liggen. Deze jonge bollen kun je verzamelen en uitplanten op een gewenste plek. Ook de bostulpen gaan inmiddels bloeien. Andere soorten die nog aanwezig bleken en zich nu ook verder ontwikkelen zijn: lenteklokje, wilde hyacint, knikkende vogelmelk, gewone vogelmelk, driekantig look, slangenlook, gele anemoon, bosanemoon, salomonszegel, gevlekte aronskelk, Italiaanse aronskelk. Langs een muurtje van een oud bijgebouw hebben we wit hoefblad geplant. We ontdekten ook de, in de zomer bloeiende, piramidevogelmelk, die begint zich nu ook uit te breiden. Van de herfstbloeiërs groeien er herfstkrokus en herfsttijloos, dit jaar vonden we voor het eerst in een bosje een herfstbloeiende *Cyclamen hederifolium*. Het is onze uitdaging om er voor te

Herfstplezier: Italiaanse aronskelk

zorgen dat, met zorgvuldig beheer, de ontwikkelingen die in gang gezet zijn leiden tot een indrukwekkend schouwspel waarbij het grote aantal soorten goed tot z'n recht komt.

Tot slot

U kunt meegenieten van de tuin door ons volgen op Twitter @MonumentStiens en op onze website: www.stinze-stiens.nl. Daar staat meer informatie over de tuin. Onder de 'knop' *monitor* bevindt zich een knop *beheer*, waar wij en andere terreinbeheerders met enige regelmaat verslag zullen doen van het beheer van dit en andere terreinen. Onder *monitor* kunt u ook *kalender* aanklikken. Hiermee komt u op de 'Stinzenfloramonitor', die in het stinzenplantenseizoen elke week nieuwe informatie bevat over wanneer, waar, wat bloeit (zie ook veldboekje).

Herfsttijloos

Informatie

- ¹⁾ Red. E. Bruinsma, Y. Kuiper naar een idee van A. van der Mark, *De vergeten tuinen van Gerrit Vlas-kamp*, Leeuwarden 2013. Hierin: T. van Riemsdijk-Zandee & W. van Riemsdijk, 'De tuin van het 'Doktershûs in Stiens'
- ²⁾ P. Vallet, J. Robin, *Le Jardin dur Roi très chrestien Henry IV Roi de France et de Navarre dédiée à la Roynne*, 1608. Zie ook: www.stinze-stiens.nl/nieuws/blog/ d.d. 27.02.2015
- ³⁾ www.stinzen-stiens.nl

Ook in deze Oase is meer over stinzenplanten te vinden, in het Veldboekje op pagina 26 over de stinzen-monitor en als extra agenda-onderdeel allerlei activiteiten rond stinzenplanten op pagina 29.